

Olof i Hästevik

(Komplettering och rättning av de äldsta generationerna och här visade tillsammans: i originalet har dessa kommit med uppdelade och införda jämte de gamla anteckningarna)

Allmänna kommentarer: Arbetet Olof i Hästevik är ett imponerande verk och till största delen tillförlitligt. Tyvärr har de äldre generationerna, antagligen genom brist på alla tillgängliga källor och tid för att bearbeta dessa, blivit ofullständiga och på flera ställen direkt felaktiga. Jag har haft förmånen att kunna samla in alla källor och sedan haft tid att räkna, fundera och sammanställa, varför jag anser mig ha en hel del att tillföra.

Yrkesangivelser är ganska osäkra under den här tiden. Det måste inte vara så att en person var bonde för att han ägde en stor gård. Dessutom är det omöjligt att veta vilka andra personer som bodde på en gård, när jordeböckerna den här tiden bara nämner den störste ägaren. Om man jämför jordeböckerna med andra skattelängder från början av 1600-talet, när båda serierna finns bevarade, ser man att det fanns fler personer på gårdarna, än vad jordeböckerna utvisar. Jordeböckerna upprättades inte för varje år och saknas dessutom för långa perioder. Så t. ex. finns före 1568 bara 1528 och 1542, och efter 1625 är det ett långt hopp till 1654. Till råga på allt angav ofta ett namn själva gården och levde kvar i flera år efter att den personen avlidit. Mantalslängderna anger alla personer mellan 15 och 63 år, men det gjordes många undantag för att komma ifrån skatt. Även här fattas perioder, t.ex. 1676-79 och 1710-1717, m.u.a. 1715. Oftast nämns bara förnamnet. Identifikationen är därför ibland svår. Med tillgång till domböcker och länsräkenskaper får man tolkningsnycklar till skattelängderna. Också tullräkenskaperna, som jag arbetat mycket med, och ett antal udda längder tillför viktiga (ibland helt avgörande) detaljer för det genealogiska pusslet.

I fråga om stavningen av namn tillämpar jag normalisering för att det skall vara lättare att datasöka i materialet. Namnen stavades ju annorlunda rent språkligt under den här dansk-norska tiden, och skrivarna på 1500- och 1600-talen hade inte ett enhetligt stavningssätt.

Jag har här följt originalet (CD-versionen av Olof i Hästevik) och skrivit varje tabell för sig med så kompletta ortsangivelser, att man slipper leta i andra tabeller. Därför finns en del upprepningar.

Förkortningar: Socken=sn, jordeböcker=jb, mantalslängder(från 1669, men motsvaras före 1658 av s.k. extraskattemantalslängder, vilka inbegripes i förkortningen)=mtl, huvudtionde(i princip vigsellängder)=ht, gårdstaga(avgift vid övertagande av kronojord och sedan vart tredje år, ger ibland släktrationer)=gt, konungs- eller biskopstiondelängd(finns för Torslanda och Björlanda för åtskilliga år från 1661 och motsvarar senare jordeböcker med flera namn per gård och deras brukningsandelar)=bt, domböcker(avser här Västra Hisings häradsrätt/HR om inget annat anges)=dbk, bouppteckning=bou, tullräkenskaper=tr.

Förklaringar: Odelsjord eller odel var det som senare kallades skattejord och var personens egen. Odelet var underställt stränga börsregler och måste uppjudas på tinget vid ägarskifte för att tillförsäkra den nye ägaren full och i framtiden oklandrad besittningsrätt. Det fanns detaljerade regler för hur olika grader av släktskap kunde meritera gårdsägande. Den vanligaste och enklaste bestod i att en son fick en dubbelt så stor andel som en dotter (broder-resp. systerlott). I domböckerna kommer detta till synes i komplicerade bråktal, uppkomna efter två eller tre generationers delande. Den äldste sonen hade dessutom företräde före de yngre. Ofta pantsattes gården eller delar av den. Ett arv kunde bestå av både börsjord och pantjord, vilket ytterligare komplicerar uträkandet.

Storleken på en gård angavs i öresbol, där ett öresbol utgjordes av 12 penningbol=öb och pb. Normalstorleken för en helgård var 24 öb, men kunde efter vad jag sett variera från 16 till 32. Bestod den av 16 öb kunde den dock "förmedlas" till $\frac{3}{4}$ -gård. Detta är ungefärliga tal och ingen absolut regel, och öresbolen i en helgård, $\frac{3}{4}$ -gård eller $\frac{1}{2}$ -gård kunde variera på grund av mager jord.

Sidangivelserna här följer dem i originalet. Länsbokstaven har jag utelämnat.

Tabell 1

Hansson, Olof. Nämnd 1568-1601 i Hästevik Sörgård, Torslanda sn (jb). Var död 1614 11/6, då skifte hölls (pergamentsbrev, ref. i dbk 1677 19/4). Ägde 21 öb odelsjord och brukade 3 öb kronojord som hörde till Sörgård.

Gift med NN. Olofs och hennes arvingar ägde, förutom jorden här, 2½ öb 1 pb i Kärr, Torslanda sn, och 2 öb 4 pb i Björkö Sörgård, Öckerö sn. Hustrun kom kanske från någon av dessa gårdar.

Barn:

Olofsson, Hans. Nämnd 1604-1626 i Hästevik Sörgård. Se tabell 2, s.1.

Olofsdotter, Ingeborg. Gift till Hovgården, Björlanda sn. Maken nämnd 1568-1612. Se tabell 592, s.149.

Noter:

Det finns alltså dokumentariska belägg för Olof i Hästevik. T.o.m. hans fullständiga namn är känt. Det är emellertid oklart hur Olof Hansson kom till bruket i Hästevik Sörgård. Att han ägde hela gården skulle normalt tyda på att han var född där, men före honom nämns bara en Jöns Gadd 1528-1542 i jb. Möjligen var Olof skeppare. Det fanns en sådan med samma namn 1597 (Ålborgs tr). Hemorten anges vara Kalvsund, men det kunde även innefatta den västra delen av Hisingen. Dock var Olof Hansson ett vanligt namn, och identifikationen är vansklig.

De små parterna i Kärr och på Björkö tyder på ägande genom en kvinna eller arv från ett par generationer tillbaka. Sannolikt kom därför dessa delar till släkten genom Olofs hustru och/eller mor. Det kan finnas andra förklaringar. Angående Kärr skrevs gården inte med eget namn före 1585, utan som en av tre gårdar i Amhult.

Det fanns inga andra barn enligt pergamentsbrevet ovan. Att sonen Hans skulle ha levt på Öckerö verkar bygga på förväxling eller feltolkning. Det är inte heller Hans som nämns i mtl 1669, utan hans sonson (se tabell 2 och 3). Dottern Ingeborg dog inte vid det skifte som nämns 1647. Det var hennes svärdotter (se tabell 592).

Se också bilagorna med domboksprotokoll 1677 och 1705 om arvet efter den äldste Olof Hansson i Hästevik och svårigheterna att avgöra hur många barn han egentligen hade.

Tabell 2 (generation 1)
(Från tabell 1, s.1)

Olofsson, Hans. Nämnd 1604-1626 i Hästevik Sörgård, Torslanda sn (jb och gt). Det framgår i källorna att Hans var död 1626, när sonen övertog gården. Fick som broder dubbelt så mycket som systemen, alltså 14 öb.

Gift med NN. Inget är känt om henne.

Barn:

Hansson, Olof. Nämnd 1626-1665 2/10 i Hästevik Sörgård, Torslanda sn. Se tabell 3, s.1.

Hansdotter, Karin. Gift i Kärr, Torslanda sn.

Hansdotter, Börta. Gift på Grötö, Öckerö sn.

Hansdotter, Maret. Gift på Heden, Hönö, Öckerö sn.

Hansdotter, Siri. Gift i Lilla Tumlehed, Torslanda sn.

Hansdotter, Börta. Gift i Hult, Hönö.

Noter:

Hans Olofsson kan ha varit skeppare. En sådan nämns 1611 och 1615 med hemort Kalvsund. (Se dock noten till fadern). Han dog relativt ung, kanske han omkom på havet. Det kan ju också finnas andra orsaker till detta. Att Hans skall ha bott på Öckerö är fel. Det fanns en släkt där med sådana namn, men den spreds senare via Lilla Tumlehed till Röd Nordgård, Torslanda sn och därifrån till Hovgården, Björlanda sn. Att Hans levde 1669 är också fel. Mtl menar med detta namn sonsonen!

Hans fick alltså 14 öb i Hästevik Sörgård. Av någon anledning räknar man i dbk 1677 19/4 in delarna i Kärr och på Björkö, när man fördelar parterna i Hästevik. Därför hade Hans plötsligt 17½ öb och 1 pb i Hästevik. Detta gör det svårare att följa gårdsparterna framåt i tiden och räkna ut hur arvingarna hänger ihop sinsemellan.

Hans hade fem döttrar. Det framgår av dbk 1677 19/4. Där står det på två ställen att Olof Hansson hade fem systrar, och där namnges två döttrar Börta, den ena tillskriven efteråt. Det stämmer också med de följande uträkningarna av arvsandelar att det var en son och fem döttrar. Ordningen ovan följer dbk och bör ange inbördes ålder. Man har också varit ovanligt noggrann med att ange vart döttrarna blev gifta. Karin i Kärr har jag inte lyckats hänföra till någon make där. Börta på Grötö var gift med Jacob Olofsson, nämnd 1615-1645. Maret på Heden skrevs även Margareta. Hon var gift med skepparen Anders Svensson, nämnd 1634-1658, hon själv ända till 1682. Siri eller Sigrid var först gift med skepparen Olof Hansson Gadd, nämnd 1613-1632 i Öckerö Sörgård och 1633-1640 i Lilla Tumlehed. Efter Olofs död gifte Siri om sig med skepparen och nämndemannen Tore Persson, nämnd redan från 1633, död 1666 (skifte 11/9). Siri själv dog efter 1669 22/3 (dbk). Börta i Hult har det inte gått att hitta maken till.

Tabell 3 (generation 2)
(Från tabell 2, s.1)

Hansson, Olof. Skeppare. Nämnd 1626-1665 2/10 (gt och dbk), möjligen till 1666 (bt) i Hästevik Sörgård, Torslanda sn. Betalade 1644-1645, liksom alla gårdsägare på Västra Hisingen, brandskatt till svenskarna. Kyrkvärd 1662.

Gift med **Bryngelsdotter, Ingrid.** Dotter till Bryngel Olofsson och Karin Olofsdotter i Björkö Sörgård och Västergård, Öckerö sn. De ägde också jord i Lexby, Björlanda sn. Ingrid var död före 1684 (dbk och dödbok).

Barn:

Olofsson, Hans. Nämnd från 1660 i Hästevik Sörgård. Död 1679 24/2 (dbk 1691 15/6).

Olofsson, Olof d.ä. Flyttade utomlands.

Olofsson, Olof d.y. Född 1640. Nämnd från 1662 i Hästevik Sörgård. Död 1702 9/3.

Olofsson, Anders. Född 1643. Nämnd från 1671 i Hästevik Sörgård. Död 1702 14/3. Se tabell 4, s.1.

Olofsdotter, Anna.

Olofsdotter, Börta.

Noter:

Olof Hansson var skeppare. En Olof Hansson från Kalvsund nämns i tr 1635, och en från Hisingen 1637 (se dock noten till farfadern). I dbk 1662 8/4 och 1664 15/2 finns säkrare uppgifter. Han sägs där inte ha seglat under kriget, varför han åtminstone bör ha gjort det i början av 1650-talet. På Olofs lott kom 5 öb 2/7 pb och inte som det står i originalet 5 öb 10 pb. Varje syster fick enligt reglerna precis hälften mot Olof, alltså 2½ öb 1/7 pb. Dessa siffror innefattar jorden i Kärr och Björkö Sörgård.

Att Ingrid Bryngelsdotter var dotter till Bryngel Olofsson på Björkö finns det belägg för (t.ex. dbk 1684 5/6). Hon förde därför med sig odel i den ”västra gården i nordre” Lexby, vilket ättlingarna i Hästevik och på Björkö senare tvistade om. Ingrid dog före 1684 5/6 enligt en arvstvist i dbk, och ö.h.t. före 1684, då hon inte nämns i dödboken som börjar det året.

Barnens inbördes ålder var enligt dbk den ovan. Olof d.ä. vistades i Holland (dbk 1677 19/4), varför hans del övertogs av bröderna. Hans och Olof d.y. kom genom utlösen av syskonen att äga var sin tredjedel i Sörgård (av de ursprungliga 21 öb). Den sista tredjedelen (de 7 öb) innehades av Ingeborg Olofsdotters ättlingar.

Anders Olofsson var yngst. Han hänvisades till jorden i Lexby, eftersom den i Hästevik inte skulle räckt till för att föda en familj. Trots detta fick Anders möjlighet att slå sig ner i Hästevik, då brodern Hans dog under kriget, långt före det år som anges i originalet.

Domboken 1691 15/6 berättar kortfattat vad som hände. Gården brändes den 16 februari 1679 (då även prästgården brändes ner). Hans avled åtta dagar därefter, och en del av gården fick ligga öde i några år. Olof d.y. och Anders fick hjälpas åt att bygga upp den ”ur askehögen”. Anders övertagande var inte helt okomplicerat. Åren 1690 (21/2) och 1692 (22/2) försökte brorsbarnen, Olof och Elin (med förmyndaren Börje Jonsson i Tuve), att få behålla faderns gårdsdel när Olof och Anders ville lösa ut dem. Det fick de nu inte, trots att de var barn till den äldste brodern. Deras del var för liten, vilket är egendomligt med tanke på att deras far ju borde ägt en lika stor del som Olof d.y.

Döttrarna Anna och Börta får man inte veta så mycket om. Att Anna skulle ha bott i Tumlehed finns inget belägg för. Den Anna Olofsdotter i Tumlehed som nämns i dbk 1686 (25/10) var i stället syster till Olof Olofsson i Björkö Västergård. Anna från Hästevik Sörgård

omtalas bara 1688 (2/10) i ett mål om Nordgård och 1699 (4/2) som syster till Hans Olofsson d.y. ("d.y." betyder här i förhållande till farfadern med samma namn, vilken ibland refereras till som Hans Olofsson d.ä.). Hon var död 1699, eftersom det talas om arv.

Tabell 4 (generation 3)
(Från tabell 3, s.1)

Olofsson, Anders. Född 1643 i Hästevik Sörgård, Torslanda sn. Nämnd där från 1671. Död 1702 14/3 (på brodern Olofs begravningsdag!).

Gift 1670 med **Eriksdotter, Karin.** Född 1643 i Lunnegården, Björlanda sn. Dotter till Erik Andersson där. Död 1711 11/2 i Hästevik Sörgård.

Barn:

Andersdotter, Ingrid. Född 1670. Gift i Hästevik Sörgård. Död där 1733 12/1 (bou 1733 29/3, där det framkommer att Ingrid var enda barnet). Se tabell 5, s.2.

Noter:

Att Karin var från Lunnegården finns det flera bevis för. Hon ägde bördsjord där enligt bou för dottern Ingrid. Det gällde hela Lunnegården (en ½-gård), tydande på ett nära släktskap (alltså inte från flera generationer bakåt i tiden). Tydligt fanns inga syskon som kunde göra anspråk på den. Däremot finns flera domboksställen (t. ex. 1733 11/6) som avslöjar att barnen till Rasmus Mårtensson och hans hustru Elin Jörgensdotter i Lunnegården var rätta odelsägare framför Karin Eriksdotter, och att dessa bara var besläktade i tredje led. Gården gick Rasmus och Elins barn ur händerna, då de hade skulder och pantade bort den. De förmådde sedan aldrig lösa tillbaka den. Ingrid och hennes man Olof Lassesson kunde däremot 1701 29/10 lösa in Lunnegården, och deras son slog sig så småningom ner där.

Karin var alltså släkt med Rasmus och Elins barn. Men hur? Först trodde jag att det var genom att Karin kunde vara dotter till Erik Nilsson i Stora Tumlehed, vilken var son till Nils Eriksson i Stora Tumlehed och Hästevik Sörgård. Dennes bror Isak Eriksson var gift med Lena, en syster till Elin Jörgensdotter, döttrar till kyrkoherde Jörgen Påvelsson Harbo och Malin Pedersdotter (Dalepil). Det var i så fall inget äkta släktskap, bara en relation genom giftermål (Karins farfars svägerskas far skulle ha varit identisk med Jöran Rasmussons morfar). Dessutom nämns aldrig någon annan dotter till Erik Nilsson i Stora Tumlehed än Anna och Ingeborg, även om de och Karin hade vissa fadderförbindelser.

En bättre förklaring kan vara följande. I Lunnegården nämns 1635-1660 en Erik Andersson. Denne hade säkerligen sonen Brun Eriksson i Lunnegården, vilken 1653 nämns som soldat på Bohus fästning. Detta unika namn bör mer eller mindre bevisa släktskap med knapadelssläkten Dalepil till Ström och Röstorp i Hjærtum och Västerlanda socknar. Namnforskaren Olof Brattö nämner inte namnet Brun i sina böcker. Han har gått igenom alla personer i Bohusläns gamla skattelängder och registrerat och analyserat namnen. Tydligt hittade han ingen med det namnet. Den ovannämnda Elin Jörgensdotter var av denna släkt genom sin mor Malena Pedersdotter (även kallad "hustru Malin" under sina år som änka i Högen, Björlanda sn, som hon hade fått som morgongåva). Malena hade en brorson och söner till två brorsbarn, vilka hette Brun. Sannolikt var Erik Andersson i Lunnegården gift med en brorsdotter till Malena, Anna Jönsdotter (syster till den ovannämnde Brun Jönsson), men enligt mina anteckningar var denna Anna gifte med en Anders Persson. Då skulle Karin och Rasmus barn ha varit sysslingar, vilket ju är släkt i tredje led, men det stämmer inte helt.

Erik Andersson lämnade Lunnegården, när Rasmus och Elin kom dit. Man kan undra vart han tog vägen. Inte omöjligt är att han flyttade till Hästevik: År 1661 nämns i

länsräkenskaperna en kyrkvård Erik Andersson i Hästevik. Han var emellertid inte mantalsskriven där och återfinns inte i några andra källor. Om detta var Karins far, kan det förklara varför hon kom till Hästevik och träffade sin blivande man, men det är svårt att hitta något annat samband mellan Erik i Lunnegården och Hästevik. Karin var ju inte gift med Anders 1661.

Tabell 5 (generation 4)
(Från tabell 4, s. 1)

Andersdotter, Ingrid. Född 1670 i Hästevik Sörgård, Torslanda sn. Död där 1733 12/1. Bou 1733 29/3.

Gift 1691 22/2 med **Olof Lassesson.** Född 1655 i Österöd, Torslanda sn. Död 1740 21/3 i Hästevik Sörgård. Vid enrolleringen av båtsmän 1700 sägs Olof ha varit sjöfaren. Han hade enligt samma källa fel på hörseln. År 1726 skänkte han 300 oblater till kyrkan. I dödboken läser vi: ”Den 21 Martii afsomnade i Herranom gamle Oluf Lassesson i Södra Hästewik oc begrovs den 30 ejusd västan för kyrkan. War 85 år 1 mån oc 3 veckor. Hade fört ett cristeligt lefverne”.

Barn:

Olofsdotter, Anna. Född 1691 2/11. Död 1693 28/11.

Olofsdotter, Gertrud. Född 1693 1/12. Gift i Hästevik Nordgård. Död där 1777 13/5. Se tabell 6, s.2.

Olofsson, Anders. Född 1695 22/8. Död 1695 25/8.

Olofsson, Lasse. Född 1698 28/5. Gift i Lunnegården, Björlanda sn. Död där efter 1750 23/8 och före 1751 14/10 (dbk). Se tabell 170, s.44.

Olofsson, Anders. Född 1703 23/6. Död 1720 10/3.

Olofsdotter, Anna. Född 1705 19/1. Död 1706 27/2.

Olofsson, Olof. Född 1708 19/1. Gift i Hästevik Sörgård. Död där 1781 29/4.

Noter:

Olof Lassesson skall skrivas så, då hans far alltid kallas Lasse, och han själv nästan alltid Lassesson. Man uppfattade nog ”Lasse” som ett eget namn och inte ett smeknamn. Senare under 1700-talet övergick man till ”Lars” för personer i den här släkten.

Olof och Ingrid ägde 8 öb. De hade 1710 köpt till 1 öb kronojord (enligt bou 1733 29/3). Detta utgjorde en tredjedel av hela gården och är helt i överensstämmelse med det som sagts ovan. Skifte efter Ingrids föräldrar hölls 1699 24/2. Man tilldömdes 1701 29/10 också hela Lunnegården (se tabell 4).

Ingrid föddes i slutet av 1670, eftersom föräldrarna gifte sig det året (ht), möjligen 1671.

Det fanns alltså ytterligare två barn, vilka inte kommit med i originalet.

Den yngste sonen, Olof, dog 1781 29/4. Åldern vid dödsfallet stämmer inte med födelseåret, men det var inte alltid prästen hamnade rätt. Han har uppenbarligen förväxlat honom med Olof Olofsson d.ä. i Hästevik Nordgård. Denne Olof dog redan före 1749 (enligt bou 25/5, nu förvarad i Inlands Södra HR!) och var född 1706. Hans bror Olof Olofsson d.y. dog 1741 och var född 1710.

(I Hästevik Sörgård och Nordgård fanns alltså ett veritabelt näste för Olof Olofssöner vid den här tiden. Jag har utrett alla dessa och tycker mig ha fått fram en hållbar släkttavla. Den skiljer sig i vissa detaljer från Margareta Erikssons resultat, men jag har haft tillgång fler källor och längre tid att arbeta med dem).

Olofs och Ingrids son Olof gifte sig 1732 19/11 med Karin Olofsdotter från Bur, Torslanda sn, född 1702 2/3 och dotter till Olof Andersson och Börta Andersdotter där. Det står visserligen Amhult i vigselboken, men åldern vid dödsfallet och faddrarna bevisar att det skall vara Bur. Karin dog 1733 12/9 i barnsäng. Barnet döptes hemma 10/9 och dog efter bara ett par veckor (27/9). Olof gifte om sig med Kerstin Eriksdotter från Viken Mellangård, Björlanda sn, född 1713 och död 1784 9/3. Hon tillhörde släkten Wijk.

Tabell 6 (generation 5)
(Från tabell 5, s.2)

Smärre synpunkter: Gertrud gift Septuagesima. Äldste sonen, Anders, född 1712 och döpt d. C...um: Bör röra sig om die Cinerum, askonsdagen, det här året 6/3.

Tabell 7 (generation 6)
(Från tabell 6, s.2)

En detalj: Styrmannen från Karlskrona kallas i vigselboken Göran Bernhard Fick.

Tabell 170 (generation 5)
(Från tabell 5, s.2)

Vissa synpunkter: Lasse Olofsson var krympling redan när han nämns första gången, 1720, och slapp betala mantalspenningen. Han kom till Lunnegården före 1720 enligt ett syneprotokoll i dbk 1750 23/8. Det bör ha varit året före, då han inte nämns i mtl för 1719, vilken efter vanligheten upprättades i början på året. Bou 1762 21/5 förvaras på Göteborgs stadsmuseum och inte på landsarkivet. Lasse var gift två gånger. Det tycker jag verkar säkert. Första gången han gifte sig var inte i Rödbo, utan i Torslanda sn enligt vigselboken.

Det stora avståndet i tid (åtta år) mellan Catharinas och Hindriks födelseår tyder på att det var mellan dessa som Lasse gifte om sig. Visserligen krymper avståndet mellan syskonen till sex år, eftersom det bör vara cirka 1730 som Hindrik var född, om han var 54 år gammal när han dog 1784, och inte 1732 som det står i originalet. För att försvåra bedömningen finns inget år under 1720-talet, där hustrun är utelämnad i mtl (som vid dödsfall), utom möjligen 1728 som jag inte haft tillgång till.

Att det står att Anders var bror till Catharina utesluter inte att han var halvbror. Sådant var man inte alltid så noga med i dbk, om det inte hade betydelse för målets utgång. Om Hindrik föddes i Sörred (var uppgiften nu kommer ifrån) kan det tyda på att Karin Olofsdotter var född där, men det skulle behövas mera forskning.

Tabell 592

Olofsdotter, Ingeborg. Född i Hästevik Sörgård, Torslanda sn. Död i Hovgården, Björlanda sn.

Gift med **Nilsson, Erik.** Nämnd 1568-1612 i Hovgården. Var 1568 förtroendeman i socknen, i det han uppgav mantalet för den som upprättade j.b. Kanske var han nämndeman.

Barn:

Eriksson, Nils. Gift i Stora Tumlehed. Nämnd 1609-1647. Död efter 1652 5/4 hos sonen Lars i Hästevik Sörgård. Se tabell 593, s.150.

Eriksson, Isak. Gift i Björlanda Prästgård. Nämnd 1611-1636.

Eriksson, Jon. Gift i Fåglevik Mellangård, Björlanda sn. Nämnd 1612-1644. Se tabell 714, s.182.

Eriksson, Rasmus. Gift här. Nämnd 1625-1659. Död cirka 1670 (mtl). Se egen tabell (715).

Noter:

Hovgården var en hel kronogård. Halva gården användes som tjänstebostad för befallningsmän och häradshövdingar, medan halva gården beboddes av Erik Nilsson och hans ättlingar. De var ju också något av ståndspersoner (nämndemän, skeppare och ingifte i en prästsläkt). Varifrån Erik Nilsson kom är okänt. Före honom nämns en Tomas Jute 1528-1542 och en Nils 1528 (fattig).

Det var inte Ingeborg som var död före skiftet 1647 25/1, utan hennes svärdotter Karin Larsdotter ("Sahl. Nilses hustru i Tommellhee") (se tabell 593). Detta har kanske bara hamnat fel, det är ju rätt i den tabellen. Ingeborg bör väl också ha avlidit ungefär samtidigt som maken, omkring 1612, och knappast så sent som 1647.

Isak Eriksson var skeppare (1611-1631). Dessutom var han kyrkvärd (1624-1636). Han var gift med Lena Jörgensdotter, dotter till kyrkoherde Jörgen Harbo 1601-1625. Han bodde i Fåglevik, Annexhemmanet (även kallad Prästgården, obs att det även fanns en Prästgård i Björlanda by). Lena överlevde maken och nämns som änka 1637-1650. Namnet Isak är ovanligt, men inte unikt. Det har inte gått att hitta några barn till Isak Eriksson och hans hustru. Namnet förekom sporadiskt i Björlanda sn och kom via Kvisljugby till Björkö Sörgård i Öckerö sn.

Erik Nilsson hade inga kända döttrar. De två döttrar som anges i originalet är förväxlade med döttrar till Rasmus. Förutom att det klart framgår i domböckerna och skattelängderna hur det förhöll sig, har det uppkommit ett logiskt fel: den Eriksdotter som uppges ha varit gift med Olof Gadd kan ju inte ha varit född på 1500-talet. Olof gifte sig till Hovgården först 1693 (nämns med hustru från 1694 i mtl).

Tabell 593 (generation 2)
(Från tabell 592, s.149)

Eriksson, Nils. Skeppare och nämndeman. Nämnd 1609-1647 i Stora Tumlehed, Torslanda sn. Flyttade därefter till sonen Lars Nilsson i Hästevik Sörgård, Torslanda sn (dbk 1689 10/6), där han senare (efter 1652 5/4) avled. Som skeppare noteras Nils åren 1609-1628. Han värderade ett vrak 1624. Nils Eriksson var nämndeman, åtminstone 1629 17/10-1647 5/7 i Tumlehed och 1649 1/2-1652 5/4 i Hästevik (tingsvittnen i mtl). Han var också kyrkvärd 1625-1642, en ovanligt lång tid.

Gift med **Larsdotter, Karin.** Född i Grimbo, Tuve sn. Var död 1647 25/1 (skifte ref. i dbk 1689 10/6).

Barn

Nilsson, Erik. Gift här. Död 1684 23/3. Se tabell 594, s. 150.

Nilsson, Lars. Gift i Hästevik Sörgård. Död efter 1678, men före 1680 15/10 (arvsskifte ref. i dbk 1689 10/6).

Nilsdotter, Karin. Sannolikt gift 1623 i Nolvik, Björlanda sn. Död efter 1671 i Låssby Bergegård, Björlanda sn (mtl).

Nilsdotter, Börta. Sannolikt gift i Låssby Innegård, Björlanda sn. Död efter 1686 (mtl).

Nilsdotter, Anna. Gift 1634 i Steneby, Björlanda sn. Nämnd från 1669 i Alleby, Björlanda sn, möjligen omgift dit. Död efter 1673 24/10 (dbk).

Noter:

Man kan inte säga att Nils och hans bror Isak avstod 21 öb i Hästevik Sörgård som det står i originalet. I dbk 1677 19/4 heter det att Hans Olofsson som ende broder och Nils och Isak å moderns sida som enda syster ärvde 21 öb. Att modern Ingeborg fick 7 av dessa var helt i enlighet med den tidens odelslagar. Om man skall prata om avstående, var det i så fall 14 öb som avstods, och då från systemen Ingeborg till brodern Hans. Målet i dbk gällde de 14 öb som ärvdes på brodersidan. Systersidans 7 öb övertogs av Nils och senare hans son Lars. Eftersom Nils bodde i Tumlehed, pantsatte han sannolikt sin gårdsdel tills Lars kunde ta över.

Nils kom efter en Bengt i Stora Tumlehed, vilken nämns som brukare till och med 1604. Jb fattas för åren 1605-1610, varför det är möjligt att Nils kom dit redan 1605. Årtalet 1609 kommer från tr. Hur Nils kom över gården är oklart. Den ägdes enligt ett gammalt brev från 1576 (ref. i dbk) i sin helhet av en Mats med barnen Simon och Ingegerd. Simon bodde i Kungälv. Denna släkt (som var befryndad med släkten Tollsonius i Kungälv) ägde halva Stora Tumlehed långt fram på 1700-talet.

Nils Eriksson brukade också 6 öb kronojord i Låssby Bergegård, åtminstone mellan åren 1620 och 1629. Vissa av de åren delade han detta med Rasmus Tordsson där. Nils ägde också odel i Låssby Innegård.

Karin Larsdotter ärvde med syskonen jord i Glöstorp, Tuve sn. Vid fortsatt forskning (jfr min bok) har jag funnit att detta var jord de ägde på moderns sida. Fadern var sannolikt nämndemannen Lars Olofsson i Grimbo, nämnd 1594 12/10 i Östra Hisings HR dbk. Han hade sonen Olof Larsson, vilken också blev nämndeman. Det är lite oklart i dbk huruvida Karin Larsdotter med syskon var desamma som den namngivna syskonskaran (omfattande Olof Larsson i Grimbo, Jon Larsson Grimbo i Göteborg, Elin Larsdotter och halvbrodern Helge Nilsson i Glöstorp) i målet om 1/6 i Glöstorp ovan. I Grimbo fanns samma tid som Lars Olofsson även en Lars Germundsson. Mest sannolikt är ändå att Karin var dotter till

nämndemannen, eftersom man strävade efter ståndslighet, och Karin gifte sig med en nämndeman. I vilket fall som helst var alla inblandade släkt.

Lars Nilsson bodde först i Stora Tumlehed 1650-oktober 1661, och sedan i Hästevik Sörgård från 1661 (bt) eller i alla fall 1663 7/4 (dbk), där han också dog, sannolikt 1679. Vid skiftet 1680 15/10 sägs han ha gått i personlig konkurs. Han var Hisingens förste riksdagsman, åtminstone i den svenska riksdagen. Detta står att läsa i Torslanda sockenbok. Lars bevistade riksdagarna 1664 och 1665. Han var också skeppare 1650-1667 8/7 enligt dbk och tr. Bl.a. engagerades han att i oktober 1661 tillsammans med Torsten Salvesson på Björkö Ryd, med en skuta ta in ryttare och hästar i Svanesund efter kriget, som avslutades med freden i Roskilde 1658. De blev dock liggande utan att se till några ryttare och krävde senare ersättning för tidsförlusten.

Lars var gift två gånger. I mtl anges han vara änklings 1669-1670. Vad den första hustrun hette anges inte i källorna, men kan härledas enligt nedan. Det sistnämnda året gifte han om sig med Karin Andersdotter. Med henne hade han en dotter. Det var Karin, född 1675 och drunknad 1701 4/1. Karin Andersdotter var född 1649 i Röd Sörgård, Torslanda sn. Efter makens död flyttade hon tillbaka till sin födelsegård och gifte om sig (1684 28/12) med Lars Lassesson, en sannolik broder till Olof Lassesson från Österöd (se tabell 5). I deras bou 1726 5/5 nämns inga andra barn än de gemensamma.

Lars och Karin avled när barnen var små. De togs om hand av sin ogifte morbroder Rasmus Andersson. Om honom finns ett rörande dokument i domboken, som måste refereras här. Han ”anförelse at måst efter sin Systers död då han ifrån Slafweri i Torkerijet hemkom måst bem.te 1/3-part ifrån främmande infrällsa, samt en hel hoper små barn och en af dem ursinnig dotter emottaga, hwilka han måst upföda och fostra och både natt och dag dhen ursinniga wachta...”. Det framkommer att Rasmus varit i fångenskap i 20 år och ansetts som död. Mostern hade övertagit hans gårdspart. Han blev tvungen att rusta upp husen, sköta bruket och betala alla skatter.

Att Lars och Karins enda dotter kallades Karin eller Catharina betyder säkerligen att Lars Nilssons första hustru hette så. I dbk 1688 2/10 står det ”Lars Nilssons hustru i Hästevik”. Det skulle egentligen stått ”Lars Nilssons i Hästevik hustru” (rätteligen ”änka”). Ett likadant fel eller slarvigt skrivsätt finns i dbk 1695 2/10. Karin levde då, men ingen med det namnet avled i Hästevik de följande åren. Karin i Röd dog 1707 26/12.

Nu till Nils Erikssons döttrar. Inget nämns om dem i originalet. Det är emellertid helt klart (db och ht) att Nils hade tre döttrar med namn enligt ovan. Två av dem återfinns i ht. År 1623 gifte sig Torkel Olofsson i Nolvik med ”Nielses dotter i Tommellhee”. Detta måste vara Karin Nilsson. Torkel i Nolvik nämns där 1625-1649, kanske så länge som till 1654 (jb). Han var kyrkvård 1640-1642. I Nolvik nämns sedan inga Torkelsbarn. Säkerligen flyttade Karin Nilsson till Låssby Bergegård, där det nämns en änka Karin 1660-1671. Karins far hade ju odelsjord där. Efter Karin nämns dottern Karin Torkelsdotter (först gift med Jon Torsson från Lilleby och sedan med Sven Rasmusson från Syråla, Lundby sn) och hennes bror Anders. Brodern Lars bosatte sig på morfaderns gård i Stora Tumlehed.

Börta Nilsson går inte att hitta i ht. År 1659 skrivs hon i dbk ”Berte Nielsens dater i Tomelhie”. Det bör inte betyda något annat än att hon var född där. Så sent som år 1659 bör hon med tanke på den sannolika åldern ännu ha varit gift eller blivit änka. Mest sannolikt var detta i Låssby Innegård. Det heter i dbk att de ovannämnda Lars och Anders Torkelssöner var systersöner till en Christen Svensson i Låssby. Denne nämns blott som gift åren 1663-1665 i Bergegården. Han rymde då efter att ha dömts skyldig till stöld av en ox, som han hade slaktat och saltat ner. Christen var säkerligen son till Sven Christensson i Innegården, nämnd från 1625 (först som husman) och död 1666. Svens änka hette Börta. Christen var jämnårig med Lars och Anders, varför det knappast stämmer att de var systersöner till honom. I stället

bör det ha varit så att de nämnda personerna var ”syskonbarn”, d.v.s. kusiner, enligt den tidens uttryckssätt.

Börta kallas svag 1659 (dbk), då hon bör ha varit cirka 45 år gammal. Om ovanstående resonemang är riktigt, måste hon ha kryat på sig, då hon nämns ända till 1686 i mtl. Under barnen skrevs hon 1680, möjligen ända från 1676 (mtl fattas 1676-79). En syster till Christen hette Ingeborg, nämnd 1669-1671 (mtl), ett vanligt förekommande namn i släkten från Hästevik Sörgård.

Anna Nilsdotter gifte sig 1634 med Börje från Steneby. Det var Börje Andersson, nämnd (först som husman) 1635-1651, möjligen till 1654 (jb). Anna nämns utan hemort i anteckningen från 1659 ovan. Ännu 1663 28/1 (dbk) fanns hon i Steneby, men 1669 1/12 och 1673 24/10 i Alleby. Vem hon var gift med där har inte gått att få fram. Anna överlät sin del i Låssby till Lars och Anders Torkelssöner.

Tabell 594 (generation 3)
(Från tabell 593, s.150)

Nilsson, Erik. Nämnd 1648-1674 i Stora Tumlehed, Torslanda sn. Död 1684 23/3. Ägde 1665 halva gården. En fjärdedel ägdes då av systersonen Lars Torkelsson och en fjärdedel av en Hans, möjligen tillhörande grenen i Kungälv (se tabell 593). Tillhörde dem som 1659 fick avkortning på kontributionen (”sölvskatten”) efter kriget.

Gift I med NN.

Gift II (före 1669) med **Olofsdotter, Kerstin.** Död 1686 21/3. Hade skrivit testamente några dagar innan (dbk 1687 13/6).

Barn:

Eriksdotter, Anna. Gift 1687 9/1. Bodde först här och från 1694 (mtl) i Hästevik Sörgård, Torslanda sn. Död där 1720 14/2. Se tabell 595, s.150.

Eriksdotter, Ingeborg. Gift i Skäggered, Björlanda sn. Död där efter 1708 (mtl). Se tabell 596, s.151.

Noter:

Ingenstans sägs att Erik Nilsson var nämndeman. Dessutom var Tore Persson i Lilla Tumlehed nämndeman samtidigt som Erik var yrkesverksam. Det hade varit orimligt att ha två nämndemän från granngårdar, eller ö.h.t. från samma socken. Man hade principen att när så var möjligt ha en från varje socken i häradet, men aldrig två, åtminstone inte från den allra minsta socknen.

Avkortningen var ½ daler av 5. Den gjordes på grund av att gårdar var öde, förarmade eller tjänstegårdar, Erik säkerligen på grund av fattigdom, eftersom han året efter (1660) fick avkortning ”för armod”.

Erik var gift två gånger: Det framgår att hustru II hade två styvdöttrar (dbk 1687 13/6). Hustru I är okänd till namn och härkomst.

Tabell 595 (generation 4)
(Från tabell 594, s.150)

Noter:

Anna Eriksdotter och **Esbjörn Andersson**. Först bodde de i Stora Tumlehed, där barnen Anders (1687 27/12), Erik (1691 25/1) och Ingeborg (1692 9/3) föddes. Sonen Lars föddes 1694 10/6 i Hästevik. Att de flyttade till Hästevik Sörgård berodde antagligen på att Lars Nilsson inte hade något barn som kunde ta över hans tredjedel i gården. Den gick då över till brodern Erik Nilsson och hans barn, Anna Eriksdotter med maken Esbjörn och efter dem deras dotter Ingeborg med maken Erik Asmundsson från Viken Bergegård, Björlanda sn.

Tabell 596 (generation 4)
(Från tabell 594, s.150)

Noter:

Ingeborg Eriksdotter och **Per Torgersson**.

Per dog mellan 1701 9/1 (mtl) och 2/4 (bou). Ingeborg levde som änka till åtminstone 1708 (mtl). Året därefter nämns en Olof med hustru. Sannolikt hade hon gift om sig, eftersom Olof bara nämns t.o.m. 1709 och inte 1713. Längder däremellan saknas. Hade han varit måg, borde han ju ha nämnts mycket längre.

Per hade inte fem barn i varje gifte som påstås, utan fyra i det första och sex i det andra. I sitt första gifte hade han barnen Torger Persson, gift till Härröd, Lundby sn, Kerstin Persdotter, gift med Torkel Larsson i Låssby Uppegård (son till Lars Torkelsson i tabell 593), Jöns Persson (omyndig) och Karin Persdotter, gift med Tore Helgesson i Lexby Smedjegård (dbk 1703 27/10). Torger föddes sannolikt 1681 och Jöns 1685 (enligt enrolleringslängderna). De sägs vara hemmahörande i Låssby, men det är nog en felskrivning. I enrolleringen hittar man också en Jon Persson i Skäggered, född 1698. Det fanns ju ingen mer Per där då, så man kan undra varför han inte nämns vid arvsskiftet 1701.

I sitt gifte med Per Torgersson hade Ingeborg, förutom de barn som nämns i originalet, en son Hindrik. Han nämns 1735 18/11 i brodern Eriks bou. Det framgår att han var utomlands då. I bou berättas systemn Maret vara gift med Nils Bengtsson i Skäggered.

Tabell 597 (generation 5)
(Från tabell 596, s.151)

Noter:

Erik Persson avled i april 1735 och inte före 1734. Måhända är han borta ur mtl 1734, men enligt dbk 1735 22/10 hade han dött i april det året. Han var väl för gammal eller sjuk för att betala mantalspengen. Det stämmer också bättre med bouppteckningens tidpunkt. Förmyndare för barnen var bl.a. Per Torkelsson i Låssby. Denne var son till Eriks syster Kerstin Persdotter och hennes man Torkel Larsson (se tabell 596).

Tabell 714 (generation 2)
(Från tabell 592, s.149)

Eriksson, Jon. Född i Hovgården, Björlanda sn. Gift i Fåglevik Mellangård, Björlanda sn. Nämnd 1610-1643.

Gift med **Mette**. Nämnd 1644-1649 efter maken.

Barn:

Jonsson, Olof. Nämnd från 1643, då modern överlät den ena fjärdedelen. Olof försvann efter 1654 och verkar ha dött ganska ung.

Jonsson, Anders. Nämnd från 1649, då han övertog moderns fjärdedel. Nämnd t.o.m. 1678 (bt). Var död 1680, då änkan Börta ersätter honom i mtl, under barnen.

Noter:

Fåglevik Mellangård var en halv skattegård, som alltså var delad i två fjärdingar. Olof eller Anders hade troligen en dotter, som blev gift med Jon Gunnesson. Denne nämns jämte Anders från 1668 till efter 1703, då under barnen, d.v.s. sonen Anders (född 1682 enligt enrolleringen). Eftersom det även fanns en Olof Jonsson (född 1674 och nämnd med hustru 1695-1727), är det alltså svårt att veta vem som var Jon Gunnessons svärfar.

Tabell 715 (ej i originalet) (generation 2)
(Från tabell 592, s.149)

Eriksson, Rasmus. Född i Hovgården, Björlanda sn. Nämnd 1625-1659. Var död 1663, då Karin betecknas som änka (bt).

Gift med **Karin**. Nämnd som änka 1663-1678. Under barnen 1672 och bör ha varit omkring 63 år då.

Barn:

Rasmusdotter, Ingeborg. Gift här. Död efter 1691 (mtl).

Rasmusdotter. NN. Gift här. Död efter 1683 (mtl).

Rasmusdotter. NN. Gift här. Död efter 1693 (mtl).

Noter:

Tabellerna 712 och 713 i originalet bör utgå, då de är helt fel.

Rasmus Eriksson nämns från åtminstone 1625 28/11 (Östra Hisings HR) i Hovgården. I skattelängderna förekommer han från 1649. Rasmus ägde även 1 öb odelsjord i Hästevik Nordgård från den tiden (dbk 1689 25/2). Han var död enligt dbk 1674 28/9, men hade avlidit senast 1662, då hans änka Karin nämns från 1663 i bt.

Ingeborg Rasmusdotter var gift med Anders Börjesson, nämnd 1650-1681. Han dog efter 1695 11/6, då han inte kallas "salig" i dbk, eller i alla fall efter 1692 6/6, då han enligt samma källa levde, men var sjuk. Anders skulle kunna ha varit son till den skeppare Börje Eriksson som nämns i Hovgården 1611-1615 i jb (men ända till 1626 som skeppare), och broder till Erik Börjesson, nämnd i Hovgården 1656. Problemet är att Börje Eriksson kom direkt efter Erik Nilsson i jb och skulle kunna tas för ytterligare en son till honom. I så fall var ju Anders och Ingeborg kusiner. Detta är i och för sig ingen omöjlighet, då kusingifte förekom. Börje

verkar ha dött tidigt, varför det kan stämma att det bara var fyra söner att dela arvet efter Erik Nilsson. Efter Börje Eriksson kom en Börje Elofsson 1617-1625. Frågan är om detta är en felskrivning för Börje Eriksson, eller om det rörde sig om en annan person. Kanske Anders var son till honom i stället. Hur som helst var troligen dessa båda Börje enligt namnlighet, ålder och yrke/stånd son och/eller måg till Erik Nilsson.

I domboken finns mål 1701 och 1710, där det framkommer att Anders och Ingeborgs barn tvistade om arv i Östergärde, Björlanda sn. Det skulle gälla modernearv, men på det ena stället ser det ut som om det även fanns fädernearv där. Hur de ärvde detta har inte gått att räkna ut. På mödernet skulle det ha kunnat komma från Rasmus Erikssons hustru Karin. På fädernet är det svårare. Det fanns ingen Börje (eller Erik eller Elof) under rätt tid som eventuell far eller farfar till Anders Börjesson.

Ingeborg och Anders Börjesson hade sonen Hans Andersson Hising. Han hade dött 1710 18/10 utomlands (dbk). Dessutom hade de minst fyra döttrar. Den ena gifte sig 1693 med Olof Hansson Gadd från Röd Nordgård, Torslanda sn och bodde kvar på gården. Att Olofs svärmor hette Ingeborg Rasmusdotter framgår av dbk 1698 3/2, då hon testamenterade allt till Olof och hustrun mot skötsel. Vi måste lita mera till dbk än till mtl, där det ser ut som om Olof Gadd efterträdde just Anders Ebbesson och därför kan tas för måg till denne. Olof Gadd var född omkring 1660 och nämns i Hovgården till och med 1715. Hans hustru hette sannolikt Barbro. Det talas i domboken 1719 13/10 om en hustru Barbro Andersdotter i Hovgården med mågen Per Persson. Denne Per kom i mtl 1718 efter Olof 1715.

Enligt dbk 1699 13/6 var en andra dotter gift med Anders Eriksson i Östergärde, Björlanda sn, nämnd 1682-1721, liksom sonen Börje 1708-1709. En tredje dotter var gift med Per Svensson i Djupedal, Säve sn och dog före 1699 13/6. Den fjärde, Kerstin, var gift med Per i Låssby Västergård (=Bergegård). Vem denne Per var är oklart, då det fanns fler än en Per vid den tiden. Kerstin nämns som änka 1691-1697, och efter henne sonen Olof från 1704.

Den andra av Rasmus döttrar var gift med Anders Larsson, nämnd i Hovgården 1669-1683. I dbk 1674 28/9 förekommer han som arvinge till Rasmus i en tvist med hustruns kusin i Fåglevik.

Den tredje dottern så. Hennes man hette Anders Ebbesson, och han nämns i Hovgården 1685-1692 (utgammal, d.v.s. omkring 63 år, 1689). Anders dog 1692, eftersom änkan nämns från 1693 i mtl, dock utan namn.

Som svärson till Rasmus Eriksson nämns Anders Ebbesson i dbk 1689 4/11. Han bodde i Hovgården, men tog också över svärfaderns 1 öb odel i Hästevik Nordgård (se ovan). Varifrån han kom är svårt att säga, men det är frestande att sätta honom som son till Ebbe Jönsson i Hovgården, nämnd där 1657, då han blev föremål för utmätning av egendomen för att betala böter. Han hade "besovit sin tjänstepiga". Ebbe flyttade sedan till Högen, Björlanda sn, där han nämns 1663-1675. Efter kriget var Högen obesutten (mtl 1680). Möjligen hade Ebbe Jönsson varit befallningsman på Inland, då det 1641 nämns en sådan med det ganska unika namnet i Kungälvsvs rådhusrätts dbk. Ebbe är en variant av Esbjörn. Den ende Esbjörn i Björlanda sn under rätt tid var Esbjörn i Kålsered, men det finns inget belägg för att Anders Ebbesson var son till honom.

På samma sätt skulle man kunna ana att Anders Ebbesson var far till Esbjörn Andersson i tabell 595. Även här kommer man i så fall fram till ett nära släktskap mellan makar, då Esbjörn Andersson skulle ha varit gift med sin sysling. Detta är ju mera sannolikt än kusingiftet ovan, men det är kanske onödigt att spekulera vidare om detta.

Sonen Erik Andersson dog i Amsterdam (dbk 1690 30/5).

Bilagor

Västra Hisings härads dombok (original), 1677 19/4

"Andhers Olßen j Hestewig haffuer til j dag sine thuende brödre Hans och Olle Ollesbönner j Hestewig till tinget inciterat, Andlangende sin fæderne arffRettighet Wdhj Hesteuig wdjh OdelsJord som hand tencker och Mener tillige Medh sine brödre at wille holle sig til och bruge, och sig der Nedersætte.

Huar Jmod Mötte hans brödre Hans och Olle, och Hans J Retten Lod Læse LaugMandens Jens Christensens Welforseglede Pergements skiöede och Legningzbreff de dato Pindzeafften 1614 som forklarar det diße Nu Leffuendes deris far fadher Hans Oles J Hestewigh, War Eneste broder, och Niels och Isaach Erichz sönnner på deris Moders Ingeborg Ollesdåtters Wegner Ware Söster sönnner, som arffwede 21 Øredzbooll Jord j Hestewig, Jtem wdjh Amholt som forståes wed Kierret 2½ Øredzbool Jord och Jt pengzbool Jord, Noch j Sörghården på Bircköe 2 Øredzbool Jord och 4 pengzbool Jord, som ehr til hope 26 Øredzbool Jord, Ringer Jt pengzbool Jord, der aff tilkom Hans Olss som war deris far fader och Eneste Sön twende parter j Hestewigz Odels Jord med de andre omrörde j Kierret och Sörghården och paa Birchöe forståendes, Och Sösteren Ingeborg Ollesdåtter den tredie part Jmod broderen som forskreffuet står, Mens der far faderen Hans Olss: Wed döden affgich Effterleffuede hans Sön Olle Hansen Med ~~fire~~ 5 Söstre, Nembl: Karen j Kier, Börte paa Grödöe, Marett paa Heen och Zirj j Tomlehee, och Börte i Holt, som arffwede effter deris fader Hans Olßen, först j Hesteuig 14 Øredzbool Jord, Wdhj Amholt eller Kierret 2½ Øredzbool Jord, och Jt pengzbool Jord, och Wdhj Sörghården på Bircköe Jt Øredzbool Jord, giör tilhope 17½ Øredzbool Jord, och Jt pengzbool Jord, huar aff tilkommer Olle Hansen En tredie part wdjh de 17½ Øredzbool och Jt pengzbool Jord, och hans omskreffne ~~fire~~ 5 Söstre de twende parter, Er så på en broderlodt 5 Øredzbool och ~~10~~ 2/7 ~~deellz~~ pengzbool Jord, och på huer Sösterlodt 2 1/3 Øredzbool och ~~11~~ 1/7 pengzbool Jord, Mens Nu Olle Hansens 4 Sönnner Nembl: Hans, Olle den Eldre som ehr wden landz, Noch Olle och Anders Oluffs sönnner, sampt Anne och Börte haffuer effter deris fadher Olle Hansen på en brodher lodt Wdhj Hesteuig Jt Øredzbool Jord, och tho ~~[+]~~ 1/5 pengzbooll Jord, och på En Sösterlodt 7 ~~[+]~~ 1/10 pengzbool Jord, Mens så som Andhers Olsen som den yngste Jblant sine bröder wil whdj Hesteuigz ghård på det Ene Øredzbool och Tho 1/5 pengzbool Jord Sig Nedsette Sine bröder til fortrensell, och ghården ey Widhare End til twende Mendz boliger Kand taale, och Lagen formheller, at Ingen mhå eller bör sidde hin anden j fortrensell på Någen Odels Jord, och Hans Olss så som ehr Elste brodher hafuer forwden sin Egen arffuelodt, aff twende sine fader Söstre barn, Nembl: aff Börtens barn på Grödöe Marett och Anne Jacobsdåttre deris Möderne lodt j Hestewig 2 Øredzbool och ~~11~~ 6 pengzbool Jord wdgiffuet der på 26 dr: och 3 mk Redepenger, Jtem Marettes barn på Heen deris Moder söster lodt j Hesteuig ~~3~~ 2 Øredzbool och ~~11~~ 1/5 pengzbool Jord, och der på 24 dr: och 8 s: wdgiffuet, Så at Hans Olßen haffuer Nu tilhope J Hesteuigz gård 7 ~~Et~~ Øredzbool Jord och 2½ pengzbooll Odelß Jord*.

~~Mens Effterdj der befindes Mheere Jord wdjh Lexby End som broderen Anders Olss j Hesteuig kunde affstået j Hesteuig thj tilfindes Anders at Jmod tage och besidde brödrenes arffRettighet wdjh Oldes Jordan med hussene j Lexby, och sig Jntet met det j Hesteuig befatte, och Olle Ollsen den yngre sine brödres Olle Ollsen s som j Holland ehr, och Anders Ollsens Anparter Jmodtage och bruge, Jndtill Olle Olss den Eldre hiemkomer; huileket sålunda aff Retten ehr affsagdt.~~

*Och så sine Peninghe som hand haffuer Wdtgiffuet, [Deet till wednes byrd]

Analys av VHHR 1677

Detta domboksmål är mycket intressant genom att det så tydligt visar hur livet för gårdsägare gestaltade sig då med en kamp mellan en arvmässig splittring i allt mindre delar och den enskildes och myndigheternas strävan att bibehålla tillräckligt stora brukningsenheter för försörjning av en familj och för skatteinbetalning. Det är också en utmaning för forskaren genom att det är så komplicerat: Den ursprunglige ägaren vid mitten av 1500-talet lämnade vid sitt frånfälle en ovanligt stor skattegård i arv. Den var på 21 öresbol (och 3 öb krono), en normal storlek på en gammal ursprunglig helgård, men omfattade även smådelar i Kärr och på Björkö Sörgård. Efter ett par generationer tillkom delar också av Lexby, så att släkten hade fyra odel att spela med.

Den första frågan är hur Olof Hansson kunde äga så mycket som sammanlagt 26 öb så när som på ett pb. På olika ställen i domböckerna framgår senare att gården kunde hysa två åbor, vilket måste avse sonens 14 öb (2/3), och sammanlagt tre åbor. En storlek på 6-10 öb var tillräcklig för en familj, beroende på hur bra jorden var. Det blev ofta så att ursprungsgården delades i fjärdedelar.

Det är naturligtvis omöjligt att i detalj räkna ut hur det såg ut på Olof Hanssons tid. Det är svårt att tänka sig att han brukade helgården själv, samtidigt som han var skeppare. Men domboken 1677 säger att allt ärvdes av sonen Hans (2/3) och dottern Ingeborg (1/3). Icke desto mindre står det i domboken 1705 att Rasmus Olsson i Kärr och hans syster Siri i Bur hade ärvt parter i Hästevik. Att det gällde Sörgården framgår av att de hade lämnat dessa och en mellanskillnad på 17 riksdaler till den gamle Olofs sonson med samma namn. Man kan undra vad det var i utbyte mot. Det borde vara Kärr, eftersom Rasmus slog sig ner där. Någon Olof före Rasmus kan man inte hitta i Kärr. Var Rasmus och Siri barn till gamle Olof i Hästevik? Det är svårt att förena med uppgifterna i domboken 1677. Var låg Rasmus och Siris arvsdelar (det finns inget utrymme för dem i de 21 öb)? Och namnet Rasmus förekommer inte alls bland Hästeviksättlingarna, däremot Siri. Namnet Siri var inte det vanligaste då, men inte direkt sällsynt.

I dokumentet från 1677 kan man följa ägosplittringen genom generationerna och de åtgärder som utfördes för att få ihop smådelarna (pantsättning, byte och giftermål). Se särskilt uppgörelsen nederst i målet från 1677 hur de fyra bröderna bytte med varandra. Det finns fel här och där, men oftast stämmer siffrorna för brors- och systerlotterna och summorna. Något man i alla fall kan säga är att det tidigt försvann 1 öb och 4 pb från odelen på Björkö. Något som kom till Olof Hanssons (d.y.) del var två av hans fastrars. Alla fem fastrarna hade gift sig till andra gårdar. Men deras delar ingick ju i odelen. Denne Olof övertog också, som vi sett, Rasmus i Kärr delar. Men när Olofs ägor räknas samman kan man inte se Rasmus del däri! Och så har vi Lexby. Delar där kom till Hästevikssläkten när Olof Hansson d.y. gifte sig med Ingrid Bryngelsdotter från Björkö Sörgård. I andra domboksanteckningar framgår att det fanns 5 öb i Nordre Lexby Östergård. Av detta ägde Björköborna $\frac{3}{4}$ och Hästeviksborna $\frac{1}{4}$. Lika mycket fanns på Björkö i ett helt odel som skiftades 1631 $\frac{1}{12}$. Den äldste Bryngel Olssons på Björkö sonsöner hänvisade till detta skifte och att de suttit oklandrat på jorden ”i fyra mäns ålder”. (Detta betyder antingen 4 generationer eller 120 år, vilket, om deras egen mansålder är inräknad, bevisar att Bryngel d.ä. var son till Olof Börgesson i Björkö Sörgård.) Vid ting 1701 fick Anders Eriksson i Lexby fasta på 10 öb i Smedjegården, där de 5 öb ovan ingick. Det står så om de här gårdarna i Lexby, men det var två olika. De andra 5 öb hade Anders fått genom hustruns som hade en systerlott, och svågern Jon Persson. Nämda systerlott ägde större tyngd än det odel som Sören Olsson kunde tillräkna sig där. Mycket talar för att denne Sören var fadern till Olof Sörensson som kom till Ryd på Björkö.

Vid tinget 1689 4/11 framträdde flera personer på Björkö och i Hästevik, samtliga arvingar till Bryngel Olsson på Björkö, och visade åtkomst till 15½ öb i Nordre Lexby Västergård. Helge Torsson i Lexby pantade 1674 bort 7½ öb 3 pb till sal. Befallningsmannen Påvel Bånge. En del utgjordes av 3 öb 9 pb, men den får man inte veta vem som brukade då. Men Olof Hansson Smed i Lexby innehade 4 öb.

Västra Hisings häradsrätts renoverade dombok 1705 22/2

”Bryngell Raßmußon i Kiär förestälte sitt kiäromåhl emoot sin Brodersohn Skiepstyremannen Oluf Oluffßon i Torslanda påståandes i föllje af sin Broders för detta Lieut: Lars Raßmußons egenhändig Transport af d:n 29 Oct:r A:o 1704 att påßom bäste Mannen till odelsjorden i Kiärr bestående af Een färdepart tillhopa fåå honom uthlösa emedan Imo Kiäranden tillkommer siälf Een trediepart i fjärdingen 2do haar han såßom berördt ähr ehrhollet sin Broders Lutt, hwar emot 3tio Swaranden icke mer tillkommer ähn Een trediepart effter sin Fader Oluf Rasmußon; Swaranden Oluf Oluffßon ingaf uthj detta måhlet sin exception af det förmälände det han påstår sin faderbroder uthlösa för de anförde skiählen Imo att Swarandens Fader kunnat långdt tillförne sin broder uthlöst effter han war närmare och älste Broderen, dher till med föregifwer 2do: Swaranden sigh större dehl i gården äga ähn Kiäranden emedan Sub attestatum N:o 1 Biörn Anderßon i Bua, Oluf Anderßon Hisingh och Oluf Anderßon i Kiärr hafwa förundt honom dheras dehl som dem effter deras Fader Moder war arfffallen, och 3tio skall Swarandens Fader hafwa försträckt sin Fader uthj Contant och annart 52 d:r 8 öre Smt. N:o 2, uthj hwilcket påstås behörigh refusion aldenstundh den som will ärfwa, moste och giäld betahla; J föllje af sådanne skiähl påstår Swaranden uthlösa sin Faderbroder; allegerades elliest ett g:t document af d:n 5 Decemb:r A:o 1642 med hwilcket Swaranden förmenar bewisa att hans Faders FaderSyster ägdt sin anpart i Kiärr; deße Swarandens skiähl replicerade KIäranden sålunda att hwad Anders Laßons arfwingars Nämbl: Biörn Anderßons och des med arfwas cessions skrift wedkommer Sub allegatum N:o 1 så lærer den så mycken mindre kraft äga som att först arfskifftet ähr effter hennes Broder öfwer all jorden i Kiärr, och ingen då frågat effter den Systerparten utan så wäll parternas Fader och Faderfader som de siälfwa öfwer 62 ähr justo titulo jorden besuttet hafwa oklandrat; wisas jämbwäll med det gambla documentet att Rasmus Oluffßon uthlagdt för sigh och sin Syster 17 R:d:r jämpte deras anparters afståände i Hästewik till Oluf Hanßon hwar effter icke heller Anders Laßon hennes Sohn någon jord påtaht i Kiärr, ey heller effter honom ähr skiffat som bytes brefwet af d:n 27 Jan: 1698 förmår, och i ty aldeles intet anstådt des arfwingar något odell updraga sedan hwarken deras Fader Moder eller Fader någon Lutt i Kiärr sigh tillägnat beträffande allegatum N:o 2 så är det ett siälf behageligt uprättat document, och als intet witsord gifwas kan, alldenstund Samptel: arfwingarna sin Faders arf skiffat, då allenast för sin præntention Oluf Rasmußon är tillLagdt Een Koo för Een häst, och der wjdare præntention han ägdt hade wäll då wed skifftet det samma blefwet guldet och ingen waret tilläteligt något arf föruth uptaga bewisas jämbwäll att Bryngels Namn ähr honom owitterligt undertecknat, effter han den tuden Specification ingifwen blef till motstånd emot Lieut: Lars i Kiär, han då war borta och uthrikes, Swaranden förmente samma præntention böra giälla effter den A:o 1691 d:n 22 Feb:ri är upwist och då i lika mätto refuterat Lieut: Lars i Kiärs påståände, hwilcket han med sin ingifna skriff förklarar wara oskiähligt, hälst icke bewisas honom hafwa sin arfwelutt i Kiärr förlorat, utan om så wore att han något ähr skyldigh kan han det såßom Een aparte sack betahla; Blef dock öfwerbewist att wara till

Swarandens Faders sterbhuus skyldigh 1 T:a Korn och 1 T:a Rogh à 2 R:d:r T₂; wjdare war intet till att påminna utan parterna äskade sluth, hwarförinnan Rätten Consulerade om icke till särskillnadt wore anständigt låta parterna såsom jämnär i börden Luttkasta efftersom ingen Kan Tillräckna sig hnågon prioritet, hwarcken förmedelst äldre Brodergrenen, eller större rätts ehrhollande hålst hwad förfödslorätten angår den in tali Casu Secundum praxin Communem ey kan anseande hafwa utan såsom för Een ordningh skull ähr utj det 31 Cap: om föräldrars födsell uprepat och som der näst Broder äger lösa slickt som Broder, der saken wore af den beschaffenhet, att fult säter wore för båda, så fans nödigt att parterna Luttkasta, hwar till dhe också sigh Submitterade och föll Lutten till Bryngel Rasmusen att utlösa sin Brodersohn Oluf Oluffson.

Vthj det instämbda måhlet emellan Bryngell Rasmusen i Kiärr Kiärande och Styremannen wällachtat Oluf Oluffson i Torßlanda Swarande angående ett fiärdendehls bruk och besittelse i Kiärr som omtwistas är detta Tings Rättens afsagde domb på Wästre Hisings ordinarie Tingh i Bärby d:n 213 Feb: A:o 1705

Ehuruwäll Swaranden sigh påberopar dhe skiählen som skulle han wara närmast att utlösa sin Faderbroder Bryngell Rasmusen emedan Imo Hans Fader war den älste Broderen som 2:do försträckt sin Fader Rasmus Oluffson 52 d:r 8 öre Smt och 3tio ehrhollet af sin Faders Fasters Sirin Olufsdotters arfwingar Biörn Anderßen i Bua, Oluf Anderßen Hisingh och Oluf Anderßen i Kiärr deras Cessions skriff af d: 13 Feb:ri nästledne uppå Een Systerpart som henne i heela Fiärdingen war tillfallen, hwar med han icke allenast förmenar sigh største Lutten äga utan såsom Een BroderSohn effter den älste Broderen tillkomma besittelsen för sin Faderbroder som ähr yngre ähn hans Fader war; Lickwäll såsom Kiäranden Bryngell Rasmusen der emot anfördt att hwad den præntionen angår som under försträckningh till Rasmus Oluffson Swaranden förmenar sin sak bestyrckia med Så befinnes det samma så mycket mindre skiähl med sigh hafwa som att Rasmus Oluffsons arfwingar hafwa arf sigh emellan skiffat effter honom och då så wjda guldet uppå denna aparte skuldfordran som att Swarandens Fader undfådt Een Koo, hwar med han alt sedermera stilla tegat och öfwer 64 åhr ingen wjdare tahlan eller wedergjälningh söckt utan arfftagandet nådt det stånd som igienom Swäriges Lagh 15 Cap: Erfd:B:L:k: är förordnat böra opåtahl lämbnas jämbwäll förmår hans Kongl: May:ts aller nådigste edict att den som sin skuld icke inom 20 åhr fordrar bör hon wara den samma förlustigh, Kommandes der näst uthj betrachtande den cession Sirin Olufsdotters arfwingar lämbnat till Swaranden hwilcken har wäll anseande till arfsrättighet så wjda som bemte Sirin waret parternas Fadersyster, men Lickwäll som hwarcken hon i sin lifstid icke heller hennes Sohn Anders Laßon någon berättighet effterfrågat som så wjda med uprättat skifftebref effter honom bewises att ingen jord är då omtahl eller till dehlning påäskat utan så wäll parternas Fader som des arfwingar förmedelst skiffte effter honom och den inlösningh deras Fader effter producerat document af d: 5 decemb:r A:o 1642 så å sina som des Systems wägnar præsterat suttet in tranquilla possessione öfwer 62 åhr och i så måtto åthniutet den häfd som både Swäriges beskrefna Lagh 18 Cap: Jord: B:L:L: stadfäster och äfwenledes det samma Norjes Lagh då arfwet föll förmedellst 30 åhra häfd medgifwer; J det öfriga oförborgat att Swarandens åberopande af äldre Broder och derigiönom prioritet uthj lösningh icke anseande hafwa Kan uthj ett så beskaffat måhl som påstås besittelse utan hwar broder eller jämnär i börden Secundum praxin Communem ähra då lika berättigade och med Luttande altjd åthskilljas pläga, när som hålst det omtwistade icke fult bruk giöra Kan för hwartherra och hafwa fördenskull parterna sigh till Luttande begifwet då dhen Kiärande parten ähr tilfallet Swaranden utlösa oansedt Kiäranden å sin sjda producerat sin Broders Lieut: Lars i Kiärs afståande att han med sin egen Lutt de twätredieparterna ägdt i fiärdingen; hwarföre TingsRätten sådanne omständigheter taget uthj betänckiande och i föllje der af tillerkiändt Kiäranden som med Luttande wunnet besittelsen böra sin Broder sohn eller Swaranden effter mätismanna ordom i föllje af hans Kongl: May:ts allernådigste placat

öfwer Skattehemmans bebrukande A:o 1684 d:n 10 Junj utlösa på det denne omtvistade fiärdingen må Komma Till ett bruk såsom samma Kongl: Stadga förmår wed det wiste också tillgiörandes som deruthinnan af pänningarnas förfallande till Hospitalet ähr föresatt om Swaranden icke skulle sikh rätta wilja och Pänningarna emottaga.

Härmedelst är af Swaranden i rättan tid wädiat med 3 mk:r och honom förmant sin wederpart der om KundKiöra sampt så tidigt uthtaga stämbningh att saken wed nästa LagMansTingh må förekomma och icke blifwa elliest för desert förklarad.”

Henrik Karlsson 2020